

ประเภทภูมิปัญญาด้าน หมอรักษา

ชื่อภูมิปัญญา ต้องห้า วัว ควาย

บทนำ/ความสำคัญของภูมิปัญญา

เป็นการต้องวัว ควาย แบบพื้นบ้าน พื้นเมือง ที่ได้ปฏิบัติ และทำสืบต่อกันมา เพื่อไม่ให้ วัว ควาย ที่เป็นเพศผู้มีความต้องการทางเพศ จะมีวิธีการควบคุมการเจริญพันธุ์ในระบบการสืบพันธุ์ ก่อนที่เทคนิควิทยาการทางปศุสัตว์ จะเข้ามาในชุมชน ท้องถิ่นพื้นบ้านเวียงสา

ผู้ที่จะเป็นเจ้าของสัตว์ ส่วนมากจะนิยมทำกับสัตว์ตัวผู้ ก็จะทำการตอน โดยมีการเรียกชื่อว่า “การคู้บห้า รัคห้า ต้องห้า “ ก็คือลักษณะวิธีการอันเดียวกัน โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

วัวตัวผู้ที่มีร่างกายแข็งแรง จะถูกมัดลำตัวเพื่อต้องการไม่ให้วัวขึ้นทับตัวเมียได้ จึงเรียกว่าการมัดปืม

อุปกรณ์ ดังต่อไปนี้

1. ปูเลยดำให้ละเอียด
2. ไม้ไผ่ เพื่อใช้ทำเป็นที่ค้ำลูกอ้นทะ
3. ไม้ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3 นิ้ว เพื่อใช้เป็นตอหลักวางลูกอ้นทะ
4. ลิ้มไม้ มักจะทำมาจากไม้เนื้ออ่อน เพื่อไม่ให้มีความคม เพื่อค้ำลูกอ้นทะ
5. ค้อน ใช้สำหรับทุบ

หลังจากที่สัตว์ถูกมัด และจับลิ้ม เรียกว่า มัดปืม ก็จะใช้ไม้ไผ่ผ่าเป็นซีก เพื่อใช้หนีบรัดลูกอ้นทะ เพื่อป้องกันการหลุด แล้วนำลูกอ้นทะของวัว หรือควาย วางไว้บนตอ แล้วก็ทาวดด้วย ปูเลย (ไพร) โขลกละเอียด เพื่อให้เส้นเลือดเล็กเกิดการขยายตัว

ขั้นตอนการทำ

การต้องห้าวัว ควาย มีลักษณะ 2 วิธีการ คือ

1. เรียกว่า การต้องรัค จะกระทำที่บริเวณท่อนางเดินสุจิของวัว ควาย ให้เกิดการขาด จะใช้ลิ้มไม้เป็นเครื่องมือในการตอกทำให้เส้นขาด

2. เป็นการทุบ ด้วยลิ้มไม้เนื้ออ่อน หรือค้อน ที่มีความนุ่มพอประมาณ ทุบบริเวณลูกอ้นทะให้ลูกอ้นทะแตกและสลาย ไปอยู่ภายในบริเวณก้อนของอ้นทะ จากลักษณะการกระทำทั้งสองนี้ ฝีมือไม่ถึงก็จะทำได้ไม่ประสบผล จึงมีการเรียกชื่อบอกว่า “ห้าต้อก” แต่ถ้าฝีมือถึงประสบความสำเร็จ วัว ควาย ตัวผู้นั้นก็ไม่สามารถที่จะสืบพันธุ์ได้อีก และยังมีภาษาเรียกในท้องถิ่นว่า “ห้าโน” หลังจากเสร็จกรรมวิธีแล้วก็จะนำเอาวัว ควาย ไปใช้ในงานได้ตามปกติ

ประโยชน์ที่ท้องถิ่นได้รับ

ควบคุมการสืบพันธุ์ของสัตว์เลี้ยง

แหล่งข้อมูล

นายญาณ สองเมืองแก่น

บ้านเลขที่ 184 หมู่ 4 ตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน 55110

 054 – 781105